

Uniwersytet
ŁÓDZKI

Wydział Nauk o Wychowaniu

Instytut Psychologii

Aleja Rodzin Scheiblerów 2 90-128 Łódź

tel: (0-42) 635-6659

Prof. dr hab. Nina Ogińska-Bulik
Instytut Psychologii UŁ

**Rada Dyscypliny Psychologia
Uniwersytetu Gdańskiego**

Recenzja dorobku naukowego zatytułowanego *Analiza kompulsywnych zachowań o charakterze pracy i uczenia się jako uzależnienia behawioralnego i ich potencjalnych uwarunkowań i konsekwencji indywidualnych i społecznych* związanego z postępowaniem habilitacyjnym dr Pawła Atroszki

Dr Paweł Atroszko jest pracownikiem Zakładu Psychometrii i Statystyki w Instytucie Psychologii na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego. Od roku 2012 był zatrudniony na stanowisku asystenta, a następnie od roku 2016 na stanowisku adiunkta. Ukończył psychologię na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego w roku 2009, uzyskując tytuł magistra psychologii. W roku 2015 obronił pracę doktorską zatytułowaną *Struktura uzależnienia studentów od uczenia się – wybrane czynniki ryzyka, związek ze stresem i strategiami radzenia sobie oraz funkcjonowaniem społecznym*, uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie psychologii. Ukończył także studia licencjackie z filologii angielskiej (2011 rok).

Działalność naukowa

Na dorobek naukowy dr Pawła Atroszko, będący podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego, składa się cykl 24 powiązanych tematycznie artykułów opublikowanych w czasopiśmie naukowych. Cykl obejmuje zarówno prace teoretyczne, jak i empiryczne. W większości z nich dr Atroszko jest pierwszym lub jedynym autorem. Część artykułów, przygotowanych w większości we współautorstwie, zostało opublikowanych w wysokopunktowanych czasopiśmie (m. in. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *Musicae Scientiae*, *The American Journal of Clinical Nutrition* po – 140 pkt, oraz *Addictive Behavior*, *Journal of Behavioral Addictions* po 100 pkt). Sumaryczny IF publikacji wchodzących w zakres osiągnięcia naukowego, jak podaje Habilitant, wynosi 77,89; łączny – 135,48. Liczba cytowań według Google Scholar wynosi: 1429; według Web of Science: 535, według Scopus 529. Indeks Hirscha wynosi: według Google Scholar 19; według Web of Science 12 i według Scopus 12.

Uzupełnieniem cyklu publikacji wchodzącego w zakres osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego są cztery rozdziały w podręcznikach opublikowanych w wydawnictwach PWN i Springer, które dotyczą problematyki uzależnienia od pracy i uczenia się.

Przedmiotem prowadzonych przez dr Atroszko badań była analiza uzależniającego potencjału zachowań związanych z uczeniem się i pracą zawodową (kompulsja pracy i uczenia się), a także ich potencjalnych uwarunkowań i konsekwencji, zarówno indywidualnych, jak i społecznych.

Podjęta problematyka ma istotne znaczenie. Zagadnienie uzależnienia od uczenia się i pracy wydaje się ważne, biorąc pod uwagę zarówno indywidualny (jednostkowy), jak i społeczny wymiar oraz kontrowersje związane z tymi rodzajami zachowań. Pomimo licznych rozważań teoretycznych i prowadzonych w tym zakresie badań wciąż brak jest jednoznaczności co do konceptualizacji tzw. uzależnień behawioralnych, w tym uzależniającego charakteru pracy i uczenia się. Taka sytuacja była powodem stosunkowo małej liczby badań (głównie w Polsce), czasami ich niskiej jakości, a przede wszystkim braku lub słabego przełożenia wiedzy o tym zjawisku na działania mające na celu zapobieganie tym niekorzystnym zjawiskom. Angażowanie się w pracę i uczenie się, w tym często o nadmiernym charakterze, jest ogólnie zjawiskiem aprobowanym społecznie i pożądanym przez pracodawców czy nauczycieli. Z drugiej jednak strony może stanowić źródło problemów i cierpienia dla samej jednostki, jak i jej rodziny. Zagadnienie to wydaje się szczególnie ważne w odniesieniu do młodzieży, bowiem nadmierna pilność w nauce, czyli tendencja do kompulsywnego uczenia się może stanowić potencjalny czynnik ryzyka

uzależnienia od pracy, a także innych nałogów behawioralnych. Dlatego też niezwykle ważne jest zrozumienie mechanizmów i konsekwencji kompulsji w tym obszarze funkcjonowania psychologicznego i społecznego. W efekcie może to przyczynić się do stworzenia skutecznych programów prewencyjnych i interwencyjnych.

Autor podjął się wyjaśnienia kilku zagadnień, takich jak: 1) konceptualizacja kompulsywnych zachowań związanych z nadmierną koncentracją na produktywności i pracy jako uzależnienia behawioralnego; 2) konceptualizacja uzależnienia od uczenia się jako potencjalna wczesna forma uzależnienia od pracy; 3) analiza potencjalnych uwarunkowań uzależnienia od uczenia się i pracy, uwzględniając różne poziomy, tj. mikro (indywidualne), mezo (np. środowisko pracy) i makro (np. polityka edukacyjna i regulacje rynku pracy), a także konsekwencji indywidualnych i społecznych.

Dr Paweł Atroszko swoje analizy oparł na naukowych teoriach zachowań kompulsywnych – uwzględniających ich fenomenologiczną manifestację (charakterystyka symptomów), specyfikę rozwoju, przyczyny, skutki, biologiczne korelaty, oddziaływania modyfikujące zachowanie (terapeutyczne) i prognozę oraz na oficjalnych współczesnych klasyfikacjach chorób i zaburzeń, takich jak DSM-5, czy ICD-10 i ICD-11.

W zakresie zjawiska uzależnienia od pracy i uczenia się dr Atroszko uwzględnił analizy kilku aspektów dotyczących analizy: 1. fenomenologii – dotyczącej charakterystyki symptomów; 2. epidemiologii – czyli rozpowszechnienia zjawiska w populacji ogólnej i w specyficznych populacjach, zwłaszcza o zwiększonym ryzyku kompulsywnych zachowań związanych z pracą lub uczeniem się; 3. przyczyn – w tym uwarunkowań indywidualnych, zarówno biologicznych, jak i psychologicznych, a także uwarunkowań rodzinnych, społecznych, kulturowych i ekonomicznych; 4. przebiegu – odnoszącej się do czasowej stabilności zachowania i jego manifestacji na różnych etapach życia, związku pomiędzy kompulsją uczenia się i pracy, związku między zaangażowaniem w uczenie się/pracę a uzależnieniem od uczenia się/pracy, a ściślej przejścia od zdrowego zaangażowania do uzależnienia; 5. negatywnych konsekwencji – zarówno indywidualnych, jak i społecznych oraz ekonomicznych; 6. współwystępowania z innymi zaburzeniami i chorobami; k. Korelatów neurobiologicznych; 8. reakcji na leczenie, terapię i działania prewencyjne.

W zakresie konceptualizacji analizowanego zagadnienia dr Atroszko dokonał analiz teoretycznych oraz przeprowadził badania: 1) w wąsko rozumianym obszarze badań nad uzależnieniem od pracy i pracoholizmem w kontekście dotychczasowych teorii i metodologii, 2) szerzej w obszarze dotyczącym rozumienia uzależnień i zachowań kompulsywnych z perspektywy psychopatologii, w tym rozwoju oficjalnych klasyfikacji chorób i zaburzeń, w szerokim znaczeniu społeczno-ekonomicznym uzależnień i zjawisk psychopatologicznych, ich uwarunkowań i konsekwencji, 3) z perspektywy filozofii i historii nauki, w tym zagadnień

operacjonalizacji i metodologii badań zjawisk związanych z psychopatologią, w szczególności uzależnień.

Efektom podjętych prac są publikacje obejmujące **definicje i modele teoretyczne** (np. artykuł Atroszko P., Demetrovics Z., Griffiths M. (2019) Beyond the myths about work addiction: Toward a consensus on definition and trajectories for future studies on problematic overworking: A response to the commentaries on: Ten myths about work addiction (Griffiths et al., 2018). *Journal of Behavioral Addictions*, 8(1), 7–15), **krytyczne analizy literatury i prace polemiczne** (np. artykuł Atroszko, P.A. (2018). Commentary on: The Bergen Study Addiction Scale: psychometric properties of the Italian version. A pilot study. Theoretical and methodological issues in the research on study addiction with relevance to the debate on conceptualising behavioural addictions. *Psychiatria i Psychologia Kliniczna*, 18(3), 276–282), **analizy historyczne i obejmujące problematykę zdrowia publicznego** (np. artykuł Atroszko, P.A., Atroszko, B. (2020a). The costs of work-addicted managers in organizations: Towards integrating clinical and organizational frameworks. *Amfiteatru Economic*, 22(14), 1265–1282).

Ponadto rezultatem prowadzonych w tym nurcie badań są artykuły empiryczne, w szczególności **międzykulturowe badania longitudinalne** (np. artykuł Atroszko, P. A., Andreassen, C. S., Griffiths, M. D., Pallesen, S. (2016a). Study addiction: A cross-cultural longitudinal study examining temporal stability and predictors of its changes. *Journal of Behavioral Addictions*, 5, 357–362 czy artykuł Atroszko, P. A., Andreassen, C. S., Griffiths, M. D., Pallesen, S. (2016b). The relationship between study addiction and work addiction: A cross-cultural longitudinal study. *Journal of Behavioral Addictions*, 5, 708–714), **analizy potencjalnych uwarunkowań** (np. artykuł Godzwon, J. M., Wielewska, M. K., Atroszko, P. A. (2022). The Relationship of Study Addiction with Social Support and Satisfaction with Intimate Relationships. *International Journal of Mental Health and Addiction*, online first, 1–13), **analizy skutków i współwystępujących zaburzeń** (np. artykuł Atroszko, P. A., Mytlewska, W. M., Atroszko, B. (2020). The majority of professionally active women diagnosed with eating disorders may be at risk of work addiction: an overlooked comorbidity. *Health Psychology Report*, 9(4), 308–337 czy artykuł Woropay-Hordziejewicz, N. A., Buźniak, A., Lawendowski, R., Atroszko, P. A. (2022). Compulsive Study Behaviors Are Associated with Eating Disorders and Have Independent Negative Effects on Well-Being: A Structural Equation Model Study among Young Musicians. *Sustainability*, 14(14), 8617).

Ważną częścią dorobku publikacyjnego dr Pawła Atroszko są prace dotyczące **relacji (w tym różnic i podobieństw) uzależnienia od pracy i uczenia się z zaangażowaniem w pracę i uczenie się**. Tego zagadnienia dotyczą artykuły teoretyczne, np. Atroszko, B., Atroszko, P.A. (2020b). Presja edukacyjna a rozwój uzależnienia od uczenia się, uzależnienia

od pracy oraz innych zaburzeń psychicznych. *Ars Educandi*, 17(17), 11-39 czy Atroszko, P. A. (2019a). Work addiction as a behavioural addiction: Towards a valid identification of problematic behaviour. *Australian New Zealand Journal of Psychiatry*, 53(4), 284-285. doi: 10.1177/0004867419828496) i empiryczne (np. Lawendowski, R., Bereznowski, P., Wróbel, W. K., Kierzkowski, M., Atroszko, P. A. (2020). Study addiction among musicians: Measurement, and relationship with personality, social anxiety, performance, and psychosocial functioning. *Musicae Scientiae*, 24 (4), 449-474).

W swoich pracach dr Atroszko zwraca także uwagę na **współwystępowanie uzależnienia od pracy i uczenia się z innymi zaburzeniami psychicznymi**, takimi jak zaburzenia obsesyjno-kompulsywne, lękowe, nastroju, ADHD, zaburzenia odżywiania czy snu. Autor podkreśla, że jednym z istotnych aspektów diagnozy zaburzeń psychicznych jest określenie kryteriów wykluczenia, co m. in. oznacza, że uzależnienie nie powinno być diagnozowane jeśli wzorzec zachowań jest lepiej wyjaśniany przez inne zaburzenia psychiczne. Wskazuje także, że występowanie innych zaburzeń nie powinno stanowić automatycznego kryterium wykluczenia diagnozy uzależnienia od pracy czy uczenia się ponieważ może być ono efektem nieskutecznych prób radzenia sobie z innymi zaburzeniami. Powyższa problematyka została zaprezentowana w kilku publikacjach teoretycznych (np. Atroszko, P. A., Demetrovics, Z., Griffiths, M. D. (2020). Work addiction, obsessive-compulsive personality disorder, burn-out and global burden of disease: Implications from the ICD-11. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(2), 660) i empirycznych (np. Atroszko, P. A., Mytlewska, W. M., Atroszko, B. (2020). The majority of professionally active women diagnosed with eating disorders may be at risk of work addiction: an overlooked comorbidity. *Health Psychology Report*, 9(4), 308-337).

Istotnym elementem analizowanej problematyki jest **stabilność czasowa uzależnienia od pracy i uczenia się**. Przeprowadzone w tym zakresie badania o charakterze podłużnym realizowane w ramach międzynarodowego zespołu obejmujące stosunkowo duże próby (polska: n=794 i norweska: n=1133) wykazały, że zarówno uzależnienie od uczenia się, jak i od pracy charakteryzuje wysoka stabilność czasowa. Ponadto wykazano związek między uzależnieniem od uczenia się w trakcie studiów a uzależnieniem od pracy po rozpoczęciu życia zawodowego. Wyniki zawarto w dwóch artykułach: Atroszko, P. A., Andreassen, C. S., Griffiths, M. D., Pallesen, S. (2016a). Study addiction: A cross-cultural longitudinal study examining temporal stability and predictors of its changes. *Journal of Behavioral Addictions*, 5, 357-362 oraz Atroszko, P. A., Andreassen, C. S., Griffiths, M. D., Pallesen, S. (2016b). The relationship between study addiction and work addiction: A cross-cultural longitudinal study. *Journal of Behavioral Addictions*, 5, 708-714.

Część publikacji poświęcono ustaleniu **podobieństw potencjalnych przyczyn uzależnienia się od uczenia się i od pracy a także współwystępujących zaburzeń w**

zakresie zdrowia psychicznego. Podobieństwo mechanizmów kształtujących zachowania związane z nadmiernym uczeniem się, takie jak wytrwałość w dążeniu do osiągnięć i rywalizacja z innymi, obsesyjne unikanie popełniania błędów, presja na osiągnięcia stanowią jedne z najważniejszych kryteriów przemawiających na rzecz hipotezy, że uzależnienie od uczenia się jest wczesną formą uzależnienia od pracy. Wskazano również, że pewne elementy, takie jak niska stabilność emocjonalna czy wysoki narcyzm są wspólne zarówno dla uzależnienia od uczenia się i pracy, jak i innych uzależnień behawioralnych (zakupy, jedzenie, portale społecznościowe, a także gry czy pornografia).

Z przeprowadzonych badań wynika także, że uzależnienie od uczenia się wykazuje wyraźne podobieństwo do uzależnienia od pracy również w zakresie innych współwystępujących problemów zdrowia psychicznego w tym lęku, lęku społecznego, depresji, zaburzeń odżywiania i problemów związanych ze snem. Wyniki dotyczące w/w zagadnień opublikowano w kilkunastu artykułach, zarówno teoretycznych, jak i empirycznych.

Ponadto kilka publikacji dotyczy różnic pomiędzy uzależnieniem od uczenia się i pracy w zakresie potencjalnych czynników ryzyka i współwystępujących problemów zdrowia psychicznego. Wskazuje się na tu znaczenie sumienności jak czynnika powiązanego przede wszystkim z uzależnieniem od uczenia się czy roli występowania ADHD wiążącego się przede wszystkim z uzależnieniem od pracy.

Moim zdaniem na szczególne wyróżnienie wśród cyklu publikacji stanowiących podstawę ubiegania się dr Atroszko o stopień dr habilitowanego zasługują dwa artykuły dotyczące problematyki współwystępowania uzależnień oraz ich uwarunkowań i konsekwencji: 'Profiles of potential behavioral addiction' severity and their association with gender, personality and well-being: A person-centered approach, opublikowany w *Addictive Behaviors*, 2021, oraz 'Subpopulations of addictive behaviors in different sample types and their relationships with gender, personality, and well-being: Latent profiles vs latent class analysis', opublikowany w *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2021. Przedstawiają one wyniki badań przeprowadzonych wśród 1182 studentów i dotyczą oceny występowania 6 uzależnień (uczenia się, zakupów, grania, Facebooka, pornografii i jedzenia), z uwzględnieniem czynników warunkujących w postaci wymiarów osobowości według modelu Wielkiej Piątki, narcyzmu oraz konsekwencji ujętych w formie wskaźników dobrostanu, obejmujących jakość życia, jakość zdrowia, jakość snu, spostrzegany stres, lęk i poczucie beznadziejności. Jest to pierwsze tego typu badanie, uwzględniające wiele różnych form uzależnień behawioralnych przeprowadzone na dużej grupie respondentów. Uzyskane wyniki pozwoliły autorom na wyłonienie 4 profilów: 1. obejmujący osoby z podwyższonym ryzykiem uzależnienia od uczenia się, zakupów, Facebooka i jedzenia, i były to głównie kobiety, osoby bardziej ekstrawertywne i sumienne, 2. zwiększone ryzyko uzależnienia od grania i pornografii (była tu przewaga mężczyzn) 3.

niskie lub średnie wyniki w zakresie analizowanych uzależnień, 4. wysokie wyniki we wszystkich 6 rodzajach uzależnień (osoby te charakteryzowała niska sumienność, mniejsza stabilność emocjonalna, wyższy poziom narcyzmu).

Pozostały dorobek naukowy dr Pawła Atroszko w znacznym stopniu również dotyczy problematyki uzależnienia od uczenia się i pracy, ale obejmuje także inne wątki. Są to: 1) inne uzależnienia behawioralne (w szczególności uzależnienie od portali społecznościowych i Facebooka, uzależnienie od zakupów, jedzenia, gier komputerowych i pornografii) 2) cyniczna wrogość i zaufanie społeczne, ich potencjalne uwarunkowania i konsekwencje, 3) zagadnienia metodologii badań (w tym psychometria i statystyka, pomiar uzależnień behawioralnych), 4) funkcjonowanie systemu edukacji i jego rola w funkcjonowaniu psychologicznym uczniów i studentów.

Należy podkreślić, że działalność naukowa dr Pawła Atroszko ma charakter międzynarodowy. Świadczą o tym nie tylko publikacje przygotowane wspólnie z badaczami zagranicznymi, ale także realizacja międzynarodowych projektów badawczych, udział w międzynarodowych konferencjach naukowych oraz pobyty naukowe w zagranicznych jednostkach naukowych. Dr Paweł Atroszko był/jest kierownikiem kilku projektów naukowych dotyczących uzależnienia od pracy, finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki i uzależnienia od uczenia się, finansowanych przez Research Council of Norway i Uniwersytet w Bergen. Międzynarodowa współpraca naukowa dotyczy przede wszystkim Uniwersytetu w Bergen w Norwegii, ale także innych ośrodków naukowych, również spoza Europy. Wśród polskich są to przede wszystkim Uniwersytet Śląski w Katowicach, ale także Uniwersytet Wrocławski, Opolski i Akademia Muzyczna w Gdańsku. Ogółem realizowanych było/jest 13 projektów badawczych.

Na działalność naukową Habilitanta składa się także czynny udział w licznych konferencjach naukowych, głównie zagranicznych, udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism naukowych, zespołach oceniających wnioski o finansowanie badań, recenzje artykułów w czasopismach naukowych.

Działalność dydaktyczna

Dr Paweł Atroszko prowadził/prowadzi wiele różnego rodzaju zajęć dydaktycznych, głównie na Uniwersytecie Gdańskim, ale także w innych uczelniach. Są to, m. in. Podstawy statystyki psychologicznej, Metodologia badań psychologicznych, Metodologia badań w naukach społecznych, Seminarium magisterskie – Psychometria, Statystyka i Uzależnienia behawioralne. Prowadzi również zajęcia fakultatywne dla studentów międzynarodowych, w tym Mindfulness oraz Behavioral addiction oraz zajęcia na studiach podyplomowych, a także wykłady w Szkole Wyższej Ateneum w Gdańsku. Jest promotorem 10 prac magisterskich i

promotorem pomocniczym dwóch prac doktorskich. Sprawuje opiekę nad Kołem Badań Psychologicznych *Experior*, działającym przy Instytucie Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego. Warto podkreślić, że opieka nad kołem i wspólna praca z jego uczestnikami zaowocowały licznymi publikacjami, nagrodami i wyróżnieniami.

Działalność organizacyjna i popularyzatorska

Dr Paweł Atroszko był/jest kierownikiem projektu realizowanego w ramach Centrum Wsparcia Psychologicznego Uniwersytetu Gdańskiego „Badanie przesiewowe i studia przypadków uzależnienia od uczenia się”, od 2021 roku członkiem zespołu Centrum Wsparcia Psychologicznego UG, członkiem Zarządu międzynarodowego stowarzyszenia *Concurrent Disorders Society*, członkiem *International Association for Cross-Cultural Psychology*, opiekunem I roku studiów psychologii (od roku 2012). Był przewodniczącym lub członkiem komitetów organizacyjnych i członkiem komitetów naukowych kilku konferencji, wiceprzewodniczącym Wydziałowej Rady Doktorantów Uniwersytetu Gdańskiego w latach 2010-2011.

Dr Paweł Atroszko prowadzi także ożywioną działalność popularnonaukową/popularyzatorską, czego przykładem może być stworzenie i redagowanie (przy współpracy z Uniwersytetem Śląskim) międzynarodowego portalu dotyczącego uzależnienia od pracy (workaddiction.org), wywiady dla mediów (dotyczące głównie uzależnienia od uczenia się i roli systemu edukacji w problemach zdrowia psychicznego młodych ludzi), wyniki badań i projekty opisywane w mediach międzynarodowych, opracowanie materiałów edukacyjnych i ich upowszechnienie, wykłady na zaproszenie. Jest także autorem dwóch artykułów popularnonaukowych. Prowadzi współpracę z sektorem gospodarczym (m. in. ekspertyzy i program „Turystyka Stress-out”).

Wielokrotnie otrzymał stypendia, w tym MNiSW, dla wybitnych młodych naukowców. Jest laureatem wielu nagród i wyróżnień.

Podsumowanie dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego

Uzyskane wyniki badań zaprezentowane w publikacjach naukowych, których autorem lub współautorem jest dr Paweł Atroszko w sposób znaczący wzbogacają wiedzę w zakresie problematyki uzależnień behawioralnych. Na szczególne podkreślenie zasługuje:

- podjęcie zagadnienia mającego istotne znaczenie dla zdrowia obywateli;
- przeprowadzenie zarówno analiz teoretycznych dotyczących konceptualizacji uzależnienia od uczenia się i od pracy (zaprezentowanych w artykułach naukowych, jak i w rozdziałach książek), jak i licznych badań empirycznych w tym zakresie;

- bogaty dorobek publikacyjny, wyrażony publikacjami w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym, dużą liczbą publikacji, wysokim IF i dużą liczbą cytowań;
- publikacje o charakterze pogładowym;
- międzynarodowy (w tym także porównawczy) charakter badań;
- prezentacja dokonań na forum międzynarodowym, w ramach publikacji i prezentacji na konferencjach naukowych;
- wykorzystanie w analizach wyników zaawansowanych statystyk;
- adaptacja narzędzi pomiaru;
- możliwość wykorzystania wyników badań w praktyce.

Należy także zwrócić uwagę na pewne minusy przedstawionego cyklu publikacji będącego podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego. W zakres cyklu 24 publikacji wchodzi także krótkie komentarze redakcyjne i odpowiedzi na komentarze innych badaczy, liczące w niektórych przypadkach zaledwie 1 stronę, czasami 3-4. Tego typu publikacje stanowią niewątpliwie ważny głos w dyskursie naukowym, ale raczej trudno je uznać za osiągnięcie naukowe.

Warto także podkreślić potrzebę ostrożności w zakresie analizowanego przez Habilitanta zagadnienia, w tym interpretacji uzyskanych wyników. Po pierwsze, należy zachować ostrożność w zakresie posługiwania się samym terminem uzależnienie od uczenia się i uzależnienie od pracy (podobnie jak od jedzenia, Internetu czy zakupów), bowiem pomimo wielu badań prowadzonych w tym zakresie tego rodzaju formy zachowań nie zostały włączone do kategorii uzależnień w aktualnych klasyfikacjach zaburzeń, takich jak DSM i ICD. Niektórzy badacze (np. B. Habrat (red). *Zaburzenia uprawiania hazardu i inne tak zwane nałogi behawioralne*) sugerują posługiwanie się określeniem nałogi behawioralne, inni wskazują, że są to jedynie czynności wykonywane nadmiernie. W przypadku tych form zachowania brak jest wystarczających dowodów na neurobiologiczne podłoże i psychologiczne mechanizmy zaburzenia, co z kolei jest istotą uzależnień od substancji psychoaktywnych oraz patologicznego hazardu i nadmiernego grania w gry wideo. Po drugie, biorąc pod uwagę występujące związki między zaangażowaniem w uczenie się i pracę (często określane jako pasja) a uczeniem się czy pracą wykazującą znamiona uzależnienia (udokumentowane także w pracach Habilitanta) trudno jest postawić granicę między zaangażowaniem a uzależnieniem, czyli nie da się jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie, kiedy zaangażowanie przeradza się w uzależnienie.

Warto także zwrócić uwagę, nie negując ważności i innowacyjności podjętej problematyki, że Habilitant wykazuje pewne skłonności do przeceniania wartości prac własnych (i zespołu z Uniwersytetu Gdańskiego) poprzez dość częste podkreślanie, że podjęte

badania są pierwszymi przeprowadzonymi tego typu badaniami oraz nadmiernego powoływania się na prace własne (jak również głównie badaczy zagranicznych). Ponadto, Habilitant wykorzystując w badaniach polskie adaptacje narzędzi pomiaru nie powołuje się na autorów tych adaptacji (przykładem może być PSS-10 do oceny odczuwanego stresu czy Skala Framingham, służąca do pomiaru wzoru zachowania A).

Działalność dydaktyczna i organizacyjna nie budzą żadnych moich wątpliwości. W zakresie działalności dydaktycznej warto podkreślić różnorodność prowadzonych zajęć, co wskazuje na szerokie kompetencje dydaktyczne dr Atroszko, a także zgodność prowadzonych zajęć z działalnością naukową. Działalność organizacyjną można uznać za znaczącą.

Ogólnie, Habilitant spełnia kryteria Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, wśród których należy wymienić przede wszystkim publikacje o zasięgu międzynarodowym, udział w projektach badawczych, kierowanie tymi projektami, udział w międzynarodowych konferencjach naukowych, członkostwo w organizacjach i towarzystwach naukowych, odbyte staże w zagranicznych ośrodkach naukowych. Praktycznie wszystkie artykuły (poza jednym) wchodzące w zakres osiągnięcia naukowego Habilitanta zostały opublikowane w j. angielskim, w większości w czasopismach zagranicznych, co czyni dr Pawła Atroszko rozpoznawalnym badaczem na arenie międzynarodowej.

Przedstawione przez dr Pawła Atroszko osiągnięcie naukowe w postaci cyklu 24 publikacji odpowiada warunkom określonym w Ustawie o stopniach i tytule naukowym (wymagania określone w art. 219 ust. 1 pkt 2), gdyż wnosi znaczny wkład w rozwój psychologii. W związku z powyższym wnoszę do Rady Dyscypliny Psychologia Uniwersytetu Gdańskiego o nadanie doktorowi Pawłowi Atroszko stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w zakresie psychologii.

Łódź, 10.05.2023

